

Frit skolevalg på specialundervisningsområdet - hvad siger reglerne?

af konsulent Erik Jappe

Er der frit valg af specialskole m.v.? Dette spørgsmål får vi i DUKH jævnligt stillet af forældre, der selv ønsker at vælge specialskole m.v. til deres børn og ikke gøre brug af det specialundervisningstilbud, som bopælskommunen har henvist til.

Svaret er: Ja, der er som udgangspunkt frit skolevalg også af specialskoler og skoler, hvor specialundervisningen kan finde sted i, både i og uden for bopælskommunen. I denne udgave af praksisnyt vil jeg nærmere beskrive reglerne for frit valg af specialskole m.v.

Lovgivningen

Reglerne om frit skolevalg findes i [folkeskoleloven](#). Nærmere bestemt i lovens § 36, stk. 3. Heraf fremgår det,

1. at forældre har krav på, at deres barn optages i en folkeskole efter eget valg i bopælskommunen eller i en anden kommune under forudsætning af, at det kan ske inden for de rammer, kommunalbestyrelsen i skolekommunen har fastsat i henhold til § 40, stk. 2,
2. at det samme gælder, hvis forældrene ønsker, at barnet skifter skole under skoleforløbet, herunder til distriktsskolen (den lokale skole),
3. at kommunalbestyrelsen i ganske særlige tilfælde kan træffe beslutning om suspension af det frie skolevalg efter 1. og 2. pkt., jf. § 40, stk. 2, nr. 4,
4. at hvis det ikke er muligt at imødekomme alle ønsker om optagelse i en anden skole end distriktsskolen, sker optagelse efter retningslinjer fastsat af kommunalbestyrelsen i skolekommunen for, hvilke børn der skal optages først.

Bemærk, at reglerne om suspension (pkt. 3) af det frie skolevalg kun kan finde sted i ganske særlige tilfælde og vedrører kun konkrete problemstillinger på skolerne i bestemte klasser eller klassetrin. I bemærkningerne til [L 131 \(11/12\)](#) er det anført herom:

”Den foreslåede bestemmelse giver således hjemmel til at kunne afvise elever, der søger optagelse på en af kommunens folkeskoler efter reglerne om frit valg, for at kunne beskytte særligt sårbare klasser eller klassetrin af pædagogiske årsager. Kommunalbestyrelsen kan med andre ord give mulighed for, at særligt sårbare klasser eller evt. klassetrin kan ”fredes” i en kortere eller længere periode, hvis den finder det hensigtsmæssigt.

Den foreslåede bestemmelse giver ikke adgang til at afvise elever afhængig af den enkelte elevs forudsætninger eller lignende. Afvisning af en elev forudsætter, at der forinden er truffet beslutning om suspension for den pågældende klasse eller det pågældende klassetrin. Der kan ikke opstil-

les kriterier for optagelsen efter denne bestemmelse. Der vil således ikke kunne foretages suspension fra reglerne om frit valg i forhold til fx alene elever fra andre kommuner, der ønsker optagelse på en skole i kommunen.”

Lidt historie

Med vedtagelsen af [Lov nr. 335 af 18.5.2005 om ændring af lov om folkeskolen](#), der trådte i kraft pr. 1.8.2005, blev der indført regler om mere frit skolevalg inden for og over kommunegrænser. Forældre fik herefter efter folkeskolelovens § 36, stk. 3 bl.a. krav på, at deres barn optages i en folkeskole efter eget valg i bopælskommunen eller i en anden kommune under forudsætning af, at det kan ske inden for de rammer, kommunalbestyrelsen i skolekommunen har fastsat i henhold til § 40, stk. 2.

Daværende undervisningsminister Bertil Haarder gav dette [skriftlige svar](#) til Folketinget i 2008 vedr. spørgsmålet om frit valg af specialskole:

”Forældre til børn med behov for specialundervisning, herunder børn der er henvist af kommunalbestyrelsen til en specialklasse eller en specialskole i eller uden for bopælskommunen, har ... mulighed for at anvende det frie skolevalg, hvis der er plads på den valgte skole, og der på denne skole er et relevant undervisningstilbud.”

Med virkning fra 1.8.2012 kom følgende tilføjelse til § 36, stk. 3 (se omtale af bestemmelsen i 1. spalte):

”Kommunalbestyrelsen kan i ganske særlige tilfælde træffe beslutning om suspension af det frie skolevalg efter 1. og 2. pkt., jf. § 40, stk. 2, nr. 4.”

Det skete med vedtagelsen af [Lov nr. 511 af 4.6.2012 om ændring af lov om folkeskolen](#), hvor der bl.a. skete en justering af frit skolevalg over kommunegrænser m.v. Således blev der indsat en ny bestemmelse i folkeskoleloven, idet § 12, stk. 3 blev indsat:

”Ønsker forældre, at deres barn optages i en skole beliggende i en anden kommune end bopælskommunen, jf. § 36, stk. 3, foretages henvisningen til specialundervisning, jf. stk. 2, efter pædagogisk-psykologisk rådgivning i bopælskommunen. Skolekommunen kan ikke foretage henvisning til et mere vidtgående specialundervisningstilbud end det tilbud, som bopælskommunen har henvist barnet til. Afgørelsen af, om tilbuddet er mere vidtgående træffes af bopælskommunen.”

Denne ændring skulle sikre sammenhæng mellem visiterings- og finansieringsansvar. Det er således bopælskom-

munen, der fastlægger niveauet for specialundervisning - ikke den valgte skolekommune (se evt. også [dette svar](#) til Folketingets Børne- og Undervisningsudvalg d. 14.1.2015).

Begrebet "mere vidtgående"

Folketingets Ombudsmand har i en udtalelse ([FOU nr. 2015.17](#)) forholdt sig til begrebet "mere vidtgående", som det anvendes i folkeskolelovens § 12, stk. 3. Fra udtalelsen:

"Dette udtryk er ikke nærmere defineret i loven eller dens forarbejder, men en almindelig sproglig forståelse fører efter min opfattelse til, at der sigtes til det indholdsmæssige i tilbuddet (f.eks. karakteren af målgruppen og omfanget og kvaliteten af de pædagogiske tilbud mv.). I samme retning taler en række af de almindelige bemærkninger i lovforslaget, bl.a. at skolekommunen ikke kan sætte sin "faglige vurdering" i stedet for den, der er foretaget i bopælskommunen, og at bopælskommunens vurdering er bindende for så vidt angår tilbuddets "karakter"."

Frit skolevalg på specialundervisningsområdet kan ikke nægtes alene på grund af prisen

Folketingets Ombudsmand har i samme udtalelse ([FOU nr. 2015.17](#)) fastslået, at kommunen ikke kan begrænse det frie skolevalg alene på grund af prisen på specialundervisningstilbuddet. Fra udtalelsen:

"I tilfælde ... hvor skolekommunens tilbud er væsentligt dyrere end bopælskommunens, vil dette forhold ... i almindelighed i sig selv kunne være en helt saglig anledning til at undersøge, om tilbuddet må anses for fagligt mere vidtgående. Vurderingen af sidstnævnte spørgsmål vil jeg som ombudsmand i almindelighed ikke kunne gå nærmere ind i. I den foreliggende sag er spørgsmålet således kun udslagsgivende, fordi A Kommune har givet udtryk for, at det alene er forskellen i takst i henholdsvis Y specialskole og X specialskole, der har været bestemmende for kommunens afgørelse.

I en sådan situation er det nødvendigt at afklare, om denne forskel i sig selv kan begrunde, at det dyrere tilbud anses for "mere vidtgående" i den forstand, som folkeskolelovens § 12, stk. 3, bruger udtrykket. Som det fremgår af det, der er anført ovenfor, mener jeg efter en samlet vurdering ikke, at dette kan antages at være tilfældet."

Klagenævnet for Specialundervisning kan ikke træffe afgørelse om konkret skolevalg

Pr. 1.5.2012 blev denne bestemmelse indsat i folkeskoleloven:

»§ 51 c, stk. 2. Klagenævnet for Specialundervisning kan ikke træffe afgørelse om henvisning af en elev til en specialklasse på en bestemt skole eller til en bestemt specialskole."

Fra [LF 103](#) (11/12) om inklusion i folkeskolen m.v.:

"Efter forslaget har klagenævnet ikke længere mulighed for at henvise et barn til et bestemt navngivent undervisnings-

tilbud. Klagenævnet har tidligere henvist børn til et navngivent undervisningstilbud med den konsekvens, at bopælskommunen fik nogle uforholdsmæssige store omkostninger som følge af, at undervisningstilbuddet lå langt fra bopælskommunen.

Klagenævnet har ændret praksis, således at klagenævnet ikke længere henviser børn til et bestemt navngivent undervisningstilbud, men kun til et bestemt slags undervisningstilbud, fx et undervisningstilbud for børn med generelle indlæringsvanskeligheder. Med lovforslaget tydeliggøres blot klagenævnets nuværende praksis på området."

Denne praksis fremgår bl.a. af [K-meddelelse nr. 9](#):

"Klagenævnet kan ikke behandle sager om frit skolevalg. Klagenævnet har alene kompetence til at tage stilling til, om en kommunes tilbud tilgodeser elevens specialundervisningsbehov, eller om der i modsat fald skal henvises til et andet tilbud, herunder et tilbud om specialskole."

Ret til at fortsætte skolegangen på samme skole

Efter folkeskolelovens § 36, stk. 4 har en elev, der er optaget i en skole, som udgangspunkt ret til at fortsætte skolegangen i denne skole. Det gælder også for elever, der flytter til en anden bopæl under skoleforløbet. Denne ret til at fortsætte skolegangen på ens skole har ikke noget med det frie skolevalg at gøre.

I DUKH oplever vi dog, at nogle kommuner i disse situationer anlægger det synspunkt, at forældrene så har gjort brug af det frie skolevalg med de deraf følgende begrænsninger i retten til befordringsgodtgørelse. Se evt. også dette net-svar fra DUKH: ["Ret til at forblive på specialskole ved flytning og fortsat ret til transport."](#)

Afrunding

Der er frit skolevalg også inden for specialundervisningsområdet forudsat, at

- der findes et relevant specialundervisningstilbud på den valgte skole,
- der er plads på den valgte skole,
- der ikke er truffet beslutning om at suspendere det frie skolevalg (kan kun ske i ganske særlige tilfælde jf. folkeskolelovens § 36, stk. 3), og
- det valgte tilbud ikke er mere vidtgående end det tilbud, som bopælskommunen har henvist til.

Forældrene har således mulighed for frit at vælge et specialundervisningstilbud i bopælskommunen eller i en anden kommune, som svarer til det tilbud, som bopælskommunen har henvist.

Eller sagt med ombudsmandens ord ([FOU nr. 2015.17](#)):

"... hvis karakteren af to tilbud rent faktisk er sammenlignelige, kan bopælskommunen ikke modsætte sig forældrenes brug af bestemmelserne om frit valg af folkeskole, som også gælder for elever for behov for specialundervisning.